

NDILA DZA U VHULUNGA MAQI

Tshivenda

Nga nḽa na nga ngomu ḽuni / kha mabindu

- Kha vha vale phaiphi vhukati ha musi vha tshi khou ḽamba tshifhatuwo, u hwaya maḽo khatihi na u divhevhula.
- U fhedza minete miḽanu shawarani nga ḽuvha vhudzuloni ha u shumisa bavu, vha shumisa tshararu tsha maḽi ane a nga shumisiwa kha bavu ḽa u ḽambela, zwa vhulunga maḽi a swikaho ḽithara dza 400 nga vhege.
- U ḽamba nga shawara zwi nga shumisa maḽi a linganaḽo ḽithara dza 20 dza maḽi nga minete.
- Arali vha tshi takalela bavu, vha songo tou ḽi ḽadza.
- U ḽambela bavuni huḽwe na huḽwe vha nga shumisa ḽithara dzi re vhukati ha 80 na 150.
- Kha vha shumise ḽohoh dza phaiphi dza shawara dzi bvisaho maḽi nga zwiḽu, sisiteme ya u gwedzha i vhulungaho maḽi na mitshini ya u kuvha i vhulungaho maḽi.
- Geḽela a dzo ngo tea u ḽadziwa u swika nga mulomo, kha vha shele fhedzi eneo maḽi o linganaḽo.
- Izwi na zwone zwi ḽo fhungudza mḽadelo dza muḽagasi.
- Vha songo ḽadza zwifaro sa bodo dza u bika, sa izwi zwi tshi ḽo shumisa muḽagasi munzhi kha u vhlisa maḽi.
- U fhungudza u shuluwesa ha maḽi fhedzi vha tshi gwedzha bungani zwi nga vhulunga phesenthe dza 20 dza tshumiso ya maḽi. Hezwi zwi nga itwa nga u shumisa gumbukumbu ḽa nyamunaithi ḽa ḽithara mbili ḽo ḽadzwaho nga maḽi na muḽavha u si munzhi u itela uri ḽi vhe na tshileme ngomu ha mukumbu.
- Kha vha lugise bunga ḽi buḽḽisaho maḽi, zwa sa ralo ḽi nga tambisa maḽi a linganaḽo ḽithara dza 100 000 nga ḽwaha muthihi.
- Kha vha ḽutshela u gwedzha bunga zwi songo tea. U laḽwa ha thishu, zwikhokhonono na maḽwe malaḽwa zwi laḽwe ḽaleḽaleni u fhirisa bungani. Tshifhinga tshoḽthe musi vha tshi gwedzha bunga, hu vha ho shumiswa ḽithara dza 12 dza maḽi.
- Kha vha shumise maḽi o no shumaho – maḽi o shumiswaho kha u ḽamba, a bvaho kha mutshini wa u kuvha na zwiḽwe zwiko zwo tsireledzeaho – kha u gwedzha buga ḽavho.
- Vha songo ḽadzesa bambelo ḽavho kana u ḽanzwa bambelo ḽavho lwo kalulaho.
- Kha vha shumise bakete vhudzuloni ha phaiphi musi vha tshi ḽanzwa goloḽ yavho. Arali vha tshi ḽo tea u shumisa phaiphi khulwane, kha vha shumise sipurei tshine tsha nga kona u valiwa vhukati ha musi vha tshi ḽanzwa goloḽ yavho.
- U shumisa phaiphi khulwane ya ngadeni zwi nga shumisa vhunzhi ha maḽi ane a nga lingana ḽithara dza 30 nga minete.
- Vha songo shela pennde na miḽwe mishonga kha ḽireini.
- Vhalimi vha tea u vha na vhuḽanzi ha uri vha vhetshela mishonga ya zwikhokhonono kule ha zwiko zwa maḽi kana migero.
- Mamaga a tea u ḽogomela ḽḽila ine vha laḽa ngayo mekhuri na dziḽwe tsimbi dzi lemelaḽo maḽini o tshikafhalaho.
- Vhathu vha dzulaho vhuḽoni ha mahayani vha tea u vha na vhulondo kha u sa shumisa mulambo kana khunzikhunzi dza mulambo sa bunga.

Ngadeni

- Vha dzulele u sheledza zwimela zwavho nga zwiḽhinga zwa musi hu tshe nga matsheloni kana nga tshikovhelelo, musi muḽhiso wo dzika. Vhukati ha awara ya 10:00 na ya 15:00 muthu a nga lozwa maḽi a linganaḽo phesenthe dza 90% nga muḽhiso.
- Tshifhinga tshoḽthe musi vha tshi vhlisa kumba, kha vha vhulunge maḽi o fhodziswaho kha zwimela zwavho zwa ḽuni. Zwi ḽo wana pḽushi dzi bvaho kha tshikwangwa tsha kumba.
- Vha shumisese miri yapo na ine a i tswonzwesi maḽi i bvaho kha vhuḽwe vhuḽo (fhedzi hu si miri i ḽisaho tshinyalelo).
- Kha vha vhekanye miri nga ḽḽila ine ya ḽoda maḽi ngayo na u i tsireledza u mona nayo.
- Kha vha sheledze ḽu si lunzhi, fhedzi vha i sheledze nga vhulondo. U shumisa phaiphi khulwane ya ngadeni zwi nga shumisa vhunzhi ha maḽi a linganaḽo ḽithara dza 30 nga minete.
- Kha vha tupule miri ya tshene muḽini wavho.
- Maḽi a mvula na one a nga vhulungwa mathanngeni, u itela u a shumisa u sheledza ngadeni.
- Kha vha shumise maḽi o no shumiswaho - maḽi o shumiswaho kha u ḽamba, a bvaho kha mutshini wa u kuvha na zwiḽwe zwiko zwo tsireledzeaho – kha u sheledza ḽagade yavho.

water & sanitation

Department:
Water and Sanitation
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA